

بخش اول - تفکر و اندیشه

آب، نعمت بی نظیر خداوند، جلوه زیبایی و طراوت، مظهر پاکی و زلالی و عامل ادامه حیات است.

آب مایه حیات و اساس زندگی در جهان است. «وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ». (انبیاء ۳۰)

به طور کلی آب، حیات بخش جهان مادی، از جمله ما انسان هاست. «لُنْحِي بِه بِلْدَةَ مِيْتًا». (فرقان ۴۹)

مفاهیم: نیاز طبیعی موجودات به آب / آب مایه حیات و اساس زندگی در جهان / ذکر نکات علمی اعجاز محتوایی.

حیات روح بشر

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ» ای کسانی که ایمان آورده اید، دعوت خدا و پیامبر را

پذیرید؛ آنگاه که شما را به چیزی فرا می خواند که به شما زندگی حقیقی می بخشد. (انفال ۲۴)

مفاهیم: حیات روح انسان در گرو پذیرش دعوت خداوند و پیامبر است / اکسیر حیات حقیقی پذیرش دعوت خداوند

و رسولان الهی است / مخاطب آیه اهل ایمان / ارتباط با آیه «اطيعوا الله و اطيعوا الرسول...» / پاسخ به نیاز کشف راه

درست زندگی / هدایت انسانها / اعجاز محتوایی قرآن تاثیرناپذیری از عقاید جاهلیت.

✓ کدام آیه شریفه، دست یافتن به اکسیر حیات روح بشر را تبیین می کند؟

(۱) «لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَ زِيَادَةٌ...»

(۲) «وَجَعَلَ لَكُم مِّنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَ حَفَدَةً...»

(۳) «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ...»

(۴) «وَمِنَ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا...»

ریاضی خارج

۱۳۹۹

درس اول - هدایت الهی

همه ما، نیازهای کوچک و بزرگی داریم و خوشبختی و سعادت خویش را در برآورده شدن آنها جست و جو می کنیم، رضایت از زندگی را وابسته به میزان تأمین این نیازها می دانیم و همواره به دنبال برنامه ای هستیم که بتواند ما را به بهترین شکل، در برآورده ساختن این نیازها یاری کند. احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه ای که پاسخگوی نیازهایش باشد و سعادت او را تضمین کند، سبب شده است که در طول تاریخ همواره شاهد ارائه برنامه های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری باشیم.

نیازهای انسان

- غذا
- پوشاک
- مسکن و ....

نیازهای طبیعی و غریزی

- شناخت هدف زندگی
- درک آینده خویش
- کشف راه درست زندگی

نیازهای برتر

انسان همچون سایر موجودات زنده، یک دسته نیازهای طبیعی و غریزی دارد؛ مانند نیاز به آب، هوا، غذا و پوشاک. خداوند پاسخ به این نیازها را در عالم طبیعت آماده کرده و قدرت آگاه شدن از آنها را نیز به انسان داده است. برای مثال، در وقت نیاز به آب و غذا احساس تشنگی و گرسنگی می کند و سراغ آب و غذا می رود. هنگام سرما و گرما، از مصالح موجود در طبیعت بهره می برد و برای خود پوشاک و مسکن تهیه می کند.

اما نیازهای انسان منحصر به نیازهای طبیعی و غریزی او نمی شود؛ زمانی که انسان، از سطح زندگی روزمره فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد، خود را با نیازهایی روبرو می بیند که برآمده از سرمایه های ویژه ای است که خداوند به او عطا کرده است. پاسخ صحیح به این نیازهای اساسی است که سعادت انسان را تضمین می کند.

این نیازها به تدریج به دل مشغولی، دغدغه و بالاخره به سؤال هایی تبدیل می شوند که انسان تا پاسخ آنها را نیابد، آرام نمی گیرد.

تضمین سعادت + رسیدن به آرامش

پاسخ صحیح به نیازهای برتر

✓ خداوند پاسخ به کدام نیازها را در جهان خلقت آماده کرده است و پاسخ به کدام یک از نیازها سعادت انسان را تضمین می کند؟

خارج ۱۳۹۸

- ۱) طبیعی - برآمده از سرمایه های ویژه ای که خداوند به انسان عطا کرده است.
- ۲) بنیادین - برآمده از سرمایه های ویژه ای که خداوند به انسان عطا کرده است.
- ۳) طبیعی - نیازهای دنیوی و اخروی که خداوند به انسان عطا کرده است.
- ۴) بنیادین - نیازهای دنیوی و اخروی که خداوند به انسان عطا کرده است.

✓ شناخت هدف زندگی (چرای زیستن و خلقت)

انسان می خواهد بداند برای چه زندگی می کند؟ و کدام هدف است که می تواند با اطمینان خاطر زندگی اش را صرف آن نماید؟ انسان می داند اگر هدف حقیقی خود را نشناسد، یا در شناخت آن دچار خطا شود، عمر خود را از دست داده است. و چنین کسی در حقیقت، «سرمایه وجودی خود» را از دست داده است. قرآن کریم می فرماید:

«انَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ» (در حقیقت، زیانکاران کسانی اند که خودشان را دچار زیان کرده اند.) (شوری ۴۵)

مفاهیم: بیانگر اهمیت شناخت هدف زندگی / خسارت دیدگان کسانی هستند که هدف از زندگی خویش را نشناخته و عمر خود را از دست داده اند / ارتباط با سخن امام سجاد (ع).

امام سجاد (ع) پیوسته این دعا را می خواند که: «خدایا، ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده ای.»

مفاهیم: بیانگر نیاز شناخت هدف زندگی / اختصاص ایام زندگانی برای شناخت هدف آفرینش / ارتباط با آیه «ان الخاسرین الذین...»

✓ درک آینده خویش (زندگی پس از مرگ)

انسان با این سؤال مهم و اساسی نیز روبه روست که:

آینده او چگونه است؟ آیا زندگی انسان با مرگ تمام می شود، یا دفتر حیات او به شکل دیگری گشوده می شود؟ اگر حیات، به شکل دیگری ادامه می یابد و انسان زندگی ابدی را پس از مرگ آغاز خواهد کرد، نحوه زندگی او پس از مرگ چگونه است؟ زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟ خوشبختی وی در آن سرا در گرو انجام چه کارهایی است؟ (سخن از جهان پس از مرگ و متعلقات به آن است)

روزها فکر من این است و همه شب سخنم (دغدغه مندی انسان)*** که چرا غافل از احوال دل خویشتم (سرزنش خویشتم) از کجا آمده ام آمدنم بهر چه بود (شناخت هدف زندگی)*** به کجا می روم آخر نمایی وطنم (درک آینده خویش)

✓ کشف راه درست زندگی (سبک زندگی و چگونه زیستن)

راه زندگی یا «چگونه زیستن» ارتباط دقیقی با دو نیاز قبلی دارد و دغدغه انسانهای فکور و خردمند است. این دغدغه از آن جهت جدی است که انسان فقط یک بار به دنیا می آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می کند. (بهره بیشتر از فرصت اندک زندگانی)

بنابراین در این فرصت تکرارنشده، باید از بین همه راه هایی که پیش روی اوست، راهی را برای زندگی انتخاب کند که به آن مطمئن باشد تا بتواند با بهره مندی از سرمایه های خدادادی به هدف خلقت برسد. بنابراین، یکی از سوالات اساسی انسان این است که راه درست زندگی کدام است؟ و چگونه می توان به آن دست یافت؟

مرد خردمند هنر پیشه را*** عمر دو بایست در این روزگار

تا به یکی تجربه آموختن*** با دگری تجربه بردن به کار

مفاهیم: کشف راه درست زندگی / ارتباط با آیات «والعصر...» / ارتباط با آیه «استجیبوا لله و لرسول...» / دغدغه اصلی انسان فکور و خردمند، کشف راه درست زندگی است.

تدبر در قرآن

«وَ الْعَصْرِ، إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ، إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَّصُوا بِالْحَقِّ وَ تَوَّصُوا بِالصَّبْرِ.»

(سوگند به زمان، که انسانها همه در خسران و زیانند، مگر آنان که ایمان آورده و عمل نیک انجام داده اند و یکدیگر را به درستی (حق) و پایداری (صبر) سفارش کردند) (عصر)

مفاهیم: این سوره مرتبط با سوالات نیازهای برتر می باشد / در این سوره خداوند به زمان قسم داده کرده است، به دلیل اهمیت زمان در گذر عمر انسان / زیان از دست دادن سرمایه وجودی در دنیا تهدید انسان / زیان کار نبودن انسانها معلول: ایمان، عمل صالح، توصیه همدیگر به حق و صبر است / به امر به معروف توصیه شده است و ایمان بر عمل متقدم است / پاسخ به نیاز کشف راه درست زندگی / ارتباط با آیه «استجیبوا لله و لرسول...» / ارتباط با حدیث «علی مع الحق...» / ارتباط با آیه «ان الذین آمنوا و عملوا الصالحات اولئک هم خیر البریه» / در درس دوم از خسارت دیگری یاد می شود که علت آن پذیرش دینی غیر از اسلام است / بیانگر نیاز شناخت هدف زندگی.

درس دوم- تداوم هدایت

خداوند با لطف و رحمت خود، ما انسان ها را تنها نگذاشت و هدایت ما را بر عهده گرفت و راهی را در اختیارمان قرار داد، که همان راه مستقیم خوشبختی است.

تدبر در قرآن

۱- «خداوند از دین همان را برایتان بیان کرد که نوح را بدان سفارش نمود. و آنچه را ما به تو وحی کردیم و به ابراهیم و موسی و عیسی توصیه نمودیم، این بود که دین را به پا دارید، و در آن تفرقه نکنید.» (شوری ۱۳)

مفاهیم: آنچه خداوند بر پیامبران نازل کرده یک برنامه است و ماموریت مشترک پیامبران برپا داشتن دین واحد الهی و دوری از اختلاف و تفرقه در دین است / منشا واحد وحی در دین / دین الهی واحد و یکتاست / این آیات به بحث هدایت پیامبران صاحب شریعت (نوح، ابراهیم، موسی، عیسی و محمد) اشاره دارد / ارتباط با آیه «دین نزد خداوند اسلام است» / خداوند از پیامبران می خواهد تا در برپایی دین تفرقه نکنند / ارتباط با آیه «قد خلت من قبله الرسل ...» درس ۲-۹ سلسه واحد ارسال پیامبران الهی.

۲- «قطعاً دین نزد خداوند، اسلام است و اهل کتاب در آن، راه مخالفت نپیمودند مگر پس از آنکه به حقانیت آن آگاه شدند، آن هم به دلیل رشک و حسدی که میان آنان وجود داشت.» (آل عمران ۱۹)

مفاهیم: دین مورد قبول نزد خداوند اسلام است / اسلام به معنای تسلیم در برابر امر خدا (حقیقت دین) / نام همه ادیان اسلام است و پیامبران برای تبلیغ آن آمده اند و این انسانها هستند که دسته بندی کرده اند / اهل کتاب (یهودیان و مسیحیان) درباره دین اسلام به دلیل رشک و حسد پس از آگاهی از حقانیت آن راه مخالفت طی کردند / پاسخ به نیاز کشف راه درست زندگی.

۳- «این دین) آیین پدرتان ابراهیم است و او شما را از پیش مسلمان نامید.» (حج ۷۸)

مفاهیم: دین حضرت ابراهیم (ع) اسلام معرفی شده است / امت حضرت محمد (ص) در قرآن مسلمان نامیده شده اند / دین واحد اسلام است و ارتباط با شوری ۱۳ در مورد ریشه واحد وحی و دین / آیه خطاب به مسلمانان / پاسخ به نیاز کشف راه درست زندگی.

۴- «ابراهیم نه یهودی بود و نه مسیحی؛ بلکه یکتاپرست (حق گرا) و مسلمان بود.» (آل عمران ۶۷)

مفاهیم: حضرت ابراهیم (ع) حق پرست و تسلیم در برابر خداوند است / خطاب به یهودیان و مسیحیان در مورد یهودی و مسیحی نامیدن حضرت ابراهیم / اشاره به دین واحد و ارتباط با آیه «خداوند از دین همان را برایتان بیان کرد...» / دین حضرت ابراهیم همان اسلام است و نزد خداوند دین مورد قبول اسلام است.

دین به معنای «راه و روش» است.

دین اسلام، راه و روشی است که خداوند برای زندگی انسان ها برگزیده است. بر اساس آیات قرآن کریم، خداوند یک دین برای انسانها فرستاده و به همه پیامبران فرمان داده است، تا همان دین را در میان مردم تبلیغ کنند و راه تفرقه در پیش نگیرند. انبیا هم این فرمان را اطاعت کرده و مأموریت خود را با شایستگی انجام داده اند.

✓ آنجا که رشک و حسد، تابعی از آگاهی و موجب نافرمانی از امر خداوند متعال شود، پیام کدام آیه ترسیم می شود؟

انسانی داخل

۱۳۹۳

۱) (این دین) آیین پدرتان ابراهیم است و او شما را از پیش مسلمان نامید.

۲) خداوند از دین همان را برایتان بیان کرد که نوح را بدان سفارش نمود...

۳) وای در آن روز بر تکذیب کنندگان، همان ها که روز جزا را انکار می کنند. تنها کسی آن را انکار می کند که متجاوز و گناهکار است.

۴) قطعاً دین نزد خداوند، اسلام است و اهل کتاب در آن، راه مخالفت نپیمودند مگر پس از آنکه به حقانیت آن آگاه شدند...

فطرت مشترک ← منشأ دین واحد

فطرت به معنای نوع خاص آفرینش است.

وقتی از فطرت انسان سخن می گوئیم، منظور آفرینش خاص انسان و ویژگی هایی است که خداوند در اصل آفرینش وی قرار داده است و انسان ها با این ویژگی های خاص شناخته می شوند. انسانها در برخی خصوصیات همانند نژاد، زبان و آداب و رسوم با یکدیگر تفاوت هایی دارند، ولی همگان ویژگی های فطری مشترکی دارند.

ویژگی های فطری مشترک انسانها

تفکر و اختیار

دوستدار فضیلت‌های اخلاقی و بیزاری از رذائل

بی نهایت طلب در زیبایی و کمالات (نامحدود)

جست و جوی زندگی جاودانه و گریزان از نابودی

کنجکاو و جست و جوگر، لذت بردن از شناخت حقایق، ترجیح دانایان بر نادانان

درس سوم- آخرین پیامبر

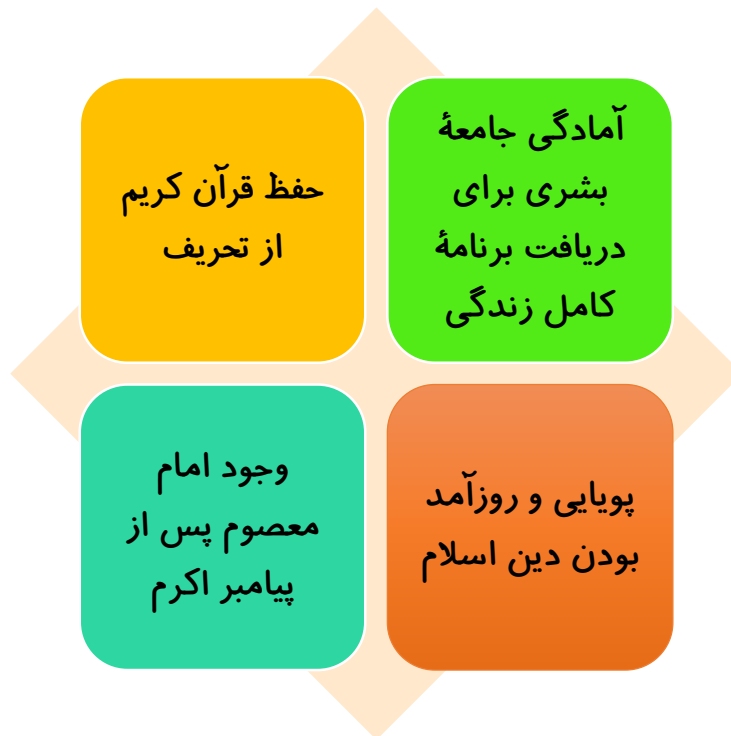
خداوند در قرآن کریم، پیامبر اکرم(ص) را «خاتم النبیین» معرفی می کند:

«وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَ خَاتَمَ النَّبِيِّينَ» (بلکه او فرستاده خدا و پایان بخش پیامبران است). (احزاب ۴۰)

پیامبر اکرم(ص) نیز در اجتماعات مختلف، خود را به عنوان آخرین پیامبر الهی معرفی می کرد تا پس از ایشان، کسی ادعای پیامبری نکند، یا اگر ادعا کرد، مردم فریب او را نخورند و بدانند که او پیامبر واقعی نیست.

عوامل ختم نبوت

از آنجا که خداوند پیامبران را می فرستد، و اوست که نیاز یا عدم نیاز به پیامبر را در هر زمان تشخیص می دهد، تعیین زمان ختم نبوت نیز با خداست؛ زیرا اوست که دقیقاً می داند عوامل ختم نبوت فراهم شده، یا نه. مثلاً یکی از عوامل بی نیازی از آمدن پیامبر جدید، حفظ کتاب آسمانی از تحریف و وجود آن در میان مردم است. اما تشخیص اینکه در چه زمانی مردم به مرحله ای می رسند که می توانند کتاب آسمانی خود را حفظ کنند، در توانایی انسان نیست و فقط خداوند از چنین علمی برخوردار است. بنابراین، با توجه به اعلام ختم نبوت در زمان حضرت محمد(ص)، در می یابیم که عوامل بی نیازی از پیامبر جدید فراهم بوده است.

✓ آمادگی جامعه بشری برای دریافت برنامه کامل زندگی

پایین بودن سطح درک انسان ها و عدم توانایی آنان در گرفتن برنامه کامل زندگی از عوامل تجدید نبوت ها بود. در عصر نزول قرآن، با اینکه مردم حجاز سطح فرهنگی پایینی داشتند، اما آمادگی فکری و فرهنگی جوامع مختلف به میزانی بود که می توانست کامل ترین برنامه زندگی را دریافت و حفظ کند و به کمک آن، پاسخ نیازهای فردی و

اجتماعی خود را به دست آورد. به همین جهت می بینیم که با ورود اسلام به سرزمین های دیگری مانند ایران، عراق، مصر و شام، نهضت علمی و فرهنگی بزرگی آغاز شد و دانشمندان و عالمان فراوانی ظهور کردند. در واقع، انسان ها وارد دوره ای شده بودند که می توانستند با تفکر در برنامه ارسال شده از سوی خدا، نیازهای هدایتی خود را در طول زمان های مختلف پاسخ دهند و در هر دوره ای به معارف جدیدتر و عمیق تری دست یابند.

✓ حفظ قرآن کریم از تحریف

با تلاش و کوشش مسلمانان و در پرتو عنایت الهی و با اهتمامی که پیامبر اکرم (ص) (علت) در جمع آوری و حفظ قرآن داشت، این کتاب دچار تحریف نشد و هیچ کلمه ای بر آن افزوده یا از آن کم نگردید. بنابراین دیگر نیازی به تصحیح ندارد و جاودانه باقی خواهد ماند.

✓ وجود امام معصوم پس از پیامبر اکرم (ص)

تعیین امام معصوم از طرف خداوند سبب شد که مسئولیت های پیامبر (ص)، به جز دریافت وحی ادامه یابد و جامعه کمبودی از جهت رهبری و هدایت نداشته باشد.

✓ پویایی و روزآمد بودن دین اسلام

دینی می تواند برای همیشه ماندگار باشد که بتواند به همه سؤال ها و نیازهای انسان ها در همه مکان ها و زمان ها پاسخ دهد. دین اسلام ویژگی هایی دارد که می تواند پاسخگوی نیازهای بشر در دوره های مختلف باشد.

الف) توجه به نیازهای متغیر، در عین توجه به نیازهای ثابت:

انسان در زندگی فردی و اجتماعی دو دسته نیاز دارد: نیازهای ثابت مانند نیاز به امنیت، عدالت، داد و ستد و ازدواج و ... دین اسلام برای هر کدام از این نیازها قوانین ثابت و مشخصی دارد. دسته دیگر، نیازهای متغیر هستند که از درون همین نیازهای ثابت پدید می آیند؛ یعنی، انسان ها با گذشت زمان برای پاسخ گویی به نیازهای ثابت خود، از روش ها و شیوه های مختلف و متغیری استفاده می کنند. مثلاً داد و ستد یک نیاز ثابت است؛ اما شیوه و چگونگی داد و ستد ممکن است در هر زمان تغییر کند (تاسیس بانک). معارف اسلامی به گونه ای است که متخصصان دین

درس چهارم - معجزه جاویدان

قرآن کریم، آخرین کتاب الهی است که بر خاتم پیامبران نازل شده و گواه و دلیل نبوت ایشان است.

ستاره ای بدرخشید و ماه مجلس شد*** دل رمیده ی ما را انیس و مونس شد

نگار من که به مکتب نرفت و خط ننوشت*** به غمزه مسئله آموز صد مدرس شد

نکات شعر: اشاره به رسالت پیامبر(ص)/ اشاره به امی بودن و بی سوادی پیامبر / مسئله آموز صد مدرس بیانگر برتر بودن قرآن / هر دو بیت با آیه « وَ مَا كُنْتَ تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّ بِيَمِينِكَ إِذًا لَرَتَابِ الْمُبْطَلُونَ » ارتباط دارند.

تصور کنید که شما در چند هزار سال قبل زندگی می کردید و یک روز می شنیدید که شخصی به نام موسی خود را پیامبر خدا معرفی کرده است و ادعا می کند از جانب خدا برای هدایت انسان ها دستوراتی را آورده است. شما چگونه یقین می کردید که او در ادعایش صادق است و واقعا از جانب خدا آمده است؟

هرگاه پیامبری از سوی خداوند مبعوث می شد، برای اینکه مردم دریابند که وی با خداوند ارتباط دارد و از طرف او مأمور به پیامبری شده است، کارهای خارق العاده ای انجام می داد که هیچ کس بدون تأیید و اذن خداوند قادر به انجام آنها نبود.

قرآن کریم این کارهای خارق العاده را «آیت» یعنی نشانه و علامت نبوت می خواند.

اندیشمندان اسلامی آن را معجزه می نامند زیرا عجز و ناتوانی سایر افراد در این امور آشکار می شود.

تناسب معجزه هر پیامبر با زمان خود

پیامبری حضرت موسی(ع) در دورانی بود که سحر و جادو رواج داشت. مثلا ساحران طناب هایی را روی زمین می انداختند و با روش هایی خاص، آنها را به حرکت در می آوردند و مردم تصور می کردند که به مار تبدیل شده اند. مردم ساحران را انسان هایی فوق العاده می دانستند و به آنها احترام می گذاشتند.

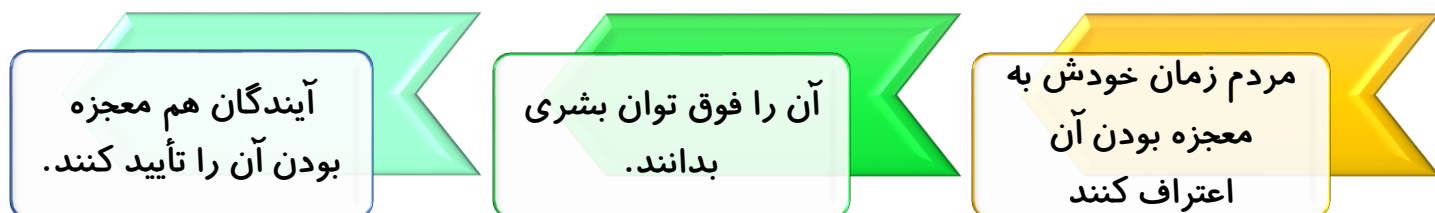
بنابراین، حضرت موسی(ع) باید عملی انجام می داد که فراتر از کار ساحران و جادوگران باشد، تا مردم بدانند که ساحران در برابر قدرت خداوند، ناتوان و ضعیف اند. به همین دلیل بود که ساحران با دیدن عصای حضرت موسی(ع) و تبدیل شدن آن به اژدهایی عظیم، نه تنها به معجزه بودن آن اعتراف کردند، بلکه به خدای یگانه ایمان نیز آوردند و نبوت حضرت موسی را تصدیق کردند. گروهی از آنان به همین دلیل، به دستور فرعون به قتل رسیدند.

حضرت عیسی(ع) نیز در زمانی مبعوث شد که برخی شاخه های علم، مانند پزشکی پیشرفت زیادی کرده بود و پزشکان، جایگاهی ویژه در جامعه داشتند. معجزه حضرت عیسی(ع) نیز بیشتر در همین راستا قرار گرفت؛ مانند شفادادن به بیماری های غیرقابل درمان و زنده کردن مردگان. قرآن کریم از زبان حضرت عیسی(ع) می فرماید:

«أَنْتَى قَدْ جِئْتُمْ بآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ أَنَّى أَخْلَقُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ وَ أَبْرَى الْا كَمَه وَ الْأَبْرَصَ وَ أَحْيِ الْمَوْتَى بِإِذْنِ اللَّهِ» (من با نشانه ای از پروردگارتان نزد شما آمده ام برایتان از گل چیزی چون پرنده می سازم و در آن می دم، به اذن خدا پرنده ای شود و کور مادرزاد را و برص گرفته را شفا می دهم و به فرمان خدا مردگان را زنده می کنم.) (آل عمران ۴۹)

مفاهیم: اشاره به معجزه حضرت عیسی(ع) / اشاره به اذن الهی و قدرت پروردگار در مورد معجزه پیامبران / معجزه حضرت عیسی(ع): پرنده ای از گل و دمیدن روح بر آن، شفای کور مادر زاد و برص، زنده کردن مُردگان. البته معجزات پیامبران گذشته، فقط برای مردم آن زمان قابل مشاهده بود و امروز اثری از آنها باقی نمانده است.

ویژگی معجزه آخرین پیامبر الهی

از این رو، خداوند معجزه اصلی پیامبر اکرم(ص) را قرآن کریم قرار داد؛ معجزه ای از جنس «کتاب» کتابی که هیچ کس توان آوردن مانند آن را ندارد.

تحدی (مبارزه طلبی خداوند در مورد قرآن در برابر مخالفان)

خداوند به کسانی که در الهی بودن قرآن کریم شک دارند، پیشنهاد کرده است تا کتابی همانند آن را بیاورند. برای اینکه عجز و ناتوانی آنها را نشان دهد، این پیشنهاد را به ده سوره کاهش داده است. برای اثبات نهایت عجز و ناتوانی آنان، پیشنهاد آوردن حتی یک سوره مانند سوره های قرآن را هم به آنها داده است.

« أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ »

(آیا می گویند: او به دروغ قرآن را به خدا نسبت داده است؟ بگو: اگر می توانید یک سوره همانند آن را

بیاورید.) (یونس ۳۸)

مفاهیم: بیانگر تحدی و مبارزه طلبی توسط خداوند / اثبات نهایت عجز مخالفان و شکاکان در برابر قرآن / کافران معتقد بودند پیامبر(ص) به دروغ قرآن را به خداوند نسبت می دهد / آسان ترین راه برای غیرالهی نشان دادن اسلام و قرآن کریم آوردن یک سوره است / مرحله سوم تحدی.

درس پنجم - مسئولیتهاک پیامبر(ص)

پیامبر اکرم(ص)، به عنوان آخرین پیامبران الهی، به مدت بیست و سه سال مردم را به آخرین و کاملترین برنامه هدایت فراخواند و برای رستگاری آنان و نجاتشان از گمراهی، تلاش بسیاری کرد و با استقامت و صبری بی مانند، وظیفه سنگین رسالت را به پایان رساند. تعلیمات قرآن کریم و سیره رسول خدا(ص) نشان می دهد که ایشان به عنوان فرستاده خداوند، سه مسئولیت مهم را عهده دار بود.

مسئولیتهاک حضرت محمد(ص) بر اساس قرآن و سیره اهل بیت(ع)

دریافت و ابلاغ وحی

- دریافت وحی بدون ذره ای کم و کاست
- ابلاغ وحی به مردم و نگارش توسط کاتبان

تعلیم و تبیین تعالیم قرآن (مرجعیت دینی)

- تعلیم و تفسیر قرآن
- بیان جزئیات احکام و قوانین

اجرای قوانین الهی با تشکیل حکومت اسلامی (ولایت ظاهری)

- سرپرستی و رهبری جامعه
- تشکیل حکومت در مدینه

✓ دریافت و ابلاغ وحی

رسول خدا(ص) آیات قرآن کریم را به طور کامل از فرشته وحی دریافت می کرد و بدون ذره ای کم یا زیاد به مردم می رساند. پیامبر اکرم(ص) این مسئولیت را به طور کامل انجام داد و همه آیات قرآن را برای مردم خواند. همچنین نویسندگانی را مأمور نوشتن قرآن نمود. عده زیادی نیز با اشتیاق، آیات قرآن را فرا می گرفتند و در سینه خود حفظ و به آن عمل می کردند. یکی از یاران پیامبر، به نام عبدالله بن مسعود می گوید: «ما ده آیه از قرآن را از پیامبر فرا می گرفتیم و بعد از اینکه در معنای آن تفکر می کردیم و به آن عمل می نمودیم، بار دیگر برای یاد گرفتن آیات بعدی، نزد پیامبر می رفتیم.»

نویسندگان قرآن را کاتبان وحی و آنان که قرآن را به خاطر سپرده و حفظ می کردند حافظان وحی می نامیدند.

اولین و برترین کاتب و حافظ قرآن کریم، حضرت علی(ع) بود.

پیامبر اکرم(ص) همچنین قرآن کریم را که به تدریج نازل می شد، مرتب و تنظیم کرد و در اختیار آیندگان قرار داد. اکنون که قرن ها از زمان نزول قرآن می گذرد، این کتاب آسمانی به همان صورتی که رسول خدا(ص) آیات و سوره های آن را تنظیم کرده بود، در میان مردم وجود دارد و مشتاقان هدایت به آسانی می توانند از آن بهره ببرند.

✓ **تعلیم و تبیین تعالیم قرآن (مرجعیت دینی)**

پیامبر اکرم(ص)، علاوه بر رساندن وحی به مردم، وظیفه تعلیم و تبیین آیات قرآن کریم را نیز برعهده داشت تا مردم بتوانند به معارف بلند این کتاب آسمانی دست یابند و جزئیات احکام و قوانین را بفهمند و شیوه عمل کردن به آن را بیاموزند. از این رو، **گفتار و رفتار پیامبر(ص) اولین و معتبرترین مرجع علمی برای فهم عمیق آیات الهی** است و مسلمانان با مراجعه به گفتار و رفتار آن حضرت، به معنای واقعی بسیاری از معارف قرآن پی می برند و شیوه انجام دستورات قرآن را می آموزند. ما هم اکنون، نماز، روزه، حج و بسیاری دیگر از وظایف خود را که کلیات آنها در قرآن کریم آمده است، مطابق گفتار و رفتار رسول خدا انجام می دهیم.

ایشان اولین و بزرگترین معلم قرآن بوده است.

تدبر در قرآن

«لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ» یقیناً خدا بر مؤمنان منت نهاد که در میان آنان پیامبری از خودشان برانگیخت که آیات او را بر آنان می خواند و [از آلودگی های فکری و روحی] پاکشان می کند، و کتاب و حکمت به آنان می آموزد، و به راستی که آنان پیش از آن در گمراهی آشکاری بودند. (آل عمران ۱۶۴)

مفاهیم: بیانگر مسئولیتهای دریافت و ابلاغ وحی و تعلیم و تبیین دین از مسئولیتهای پیامبر اکرم(ص) / منت خداوند بر مومنان انتخاب پیامبری از بین خودشان / نتیجه ابلاغ وحی به مومنان، پاک شدن از جهل و آلودگی ها / نتیجه پیروی از پیامبر(ص) رهایی از گمراهی.

✓ **اجراء قوانین الهی با تشکیل حکومت اسلامی (ولایت ظاهر)**

مسئولیت دیگر پیامبر اکرم(ص) ولایت بر جامعه است. ولایت به معنای سرپرستی و رهبری است. ایشان به محض اینکه مردم مدینه اسلام را پذیرفتند، به این شهر هجرت کرد و به کمک مردم آن شهر (انصار) و کسانی که از مکه آمده بودند (مهاجران)، حکومتی را که بر مبنای قوانین اسلام اداره می شد، پی ریزی نمود. ایشان مسجد مدینه را که در همان روزهای اول ورود به شهر ساخته شد، محل حکومت و رهبری خود قرار داد و به تدریج با توسعه حکومت اسلامی، سایر احکام خداوند را در همه ابعاد فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، قضایی، نظامی و ... با کمک مردم به اجرا درآورد و به گسترش عدالت پرداخت.

درس ششم - پیشواک اسوه

رسول خدا (ص) اسوه رهبرک

پیامبر اکرم (ص) پس از سیزده سال تلاش برای هدایت مردم مکه، به فرمان خداوند، حکومت اسلامی را در مدینه بنا نهاد. این حکومت، در مدت ده سال، سراسر شبه جزیره عربستان را فراگرفت. آن حضرت، در ظرف این ده سال، به گونه ای زندگی کرد که در همه زمینه های فردی و اجتماعی، از جمله در جایگاه رهبری از سوی خداوند به عنوان الگو و اسوه انسان ها معرفی شد:

«لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا»

(قطعاً برای شما در رسول خدا سرمشق نیکویی است برای کسی که امید دارد به خداوند و روز رستاخیز و خدا را بسیار یاد می کند.) (احزاب ۲۱)

مفاهیم : اسوه و الگو بودن پیامبر (ص) / الگویی نیکو در همه عصرها و برای همه انسانهاست / شرط الگو قرار دادن امید داشتن مستمر به خدا، روز قیامت و یاد خداوند است.

✓ در آیات قرآن کریم، رسول خدا (ص) به عنوان الگوی نیکو برای چه کسانی معرفی شده است؟

(۱) ﴿لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسِكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ﴾

(۲) ﴿لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾

(۳) ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ﴾

(۴) ﴿الَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ﴾

ریاضی خارج

۱۳۹۹

✓ تلاش برای برقرار کردن عدالت و برابری

یکی از اهداف مهم حکومت الهی رسول خدا (ص) اجرای عدالت بود و ایشان در این مورد با قاطعیت عمل کرد و کوشید تا جامعه عادلانه ای بنا کند که در آن از تبعیض خبری نباشد و همه در برابر قانون الهی یکسان باشند (دادگری-قسط). باشند. این اقدام پیامبر اکرم (ص) در شرایطی انجام می گرفت که در جامعه آن روز حجاز و سایر کشورها، تبعیض و تفاوت طبقاتی یک قانون پذیرفته شده بود و کسی با آن مخالفت نمی کرد. آن حضرت، درآمد بیت المال را میان مسلمانان به تساوی تقسیم می کرد (مساوات) و فرقی میان عرب و غیر عرب نمی گذاشت. با همه بردباری و ملایمتی که در برابر پایمال شدن حق شخصی خود داشت، در برابر نادیده گرفته شدن حقوق افراد جامعه می ایستاد و کوتاه نمی آمد و متجاوزان حقوق مردم را در هر موقعیت و مقامی که بودند، مجازات می کرد (عدم تبعیض).

رسول خدا (ص) در مورد عدم اجرای عدالت در ملت‌های پیشین می فرماید: «اقوام و ملل پیشین بدین سبب، دچار سقوط شدند که در اجرای عدالت، تبعیض روا می داشتند؛ اگر شخصی قدرتمند و صاحب نفوذ از ایشان دزدی می کرد رهاش می کردند و اگر فردی ضعیف دزدی می کرد وی را مجازات می کردند»

نکات حدیث: بیانگر سیره عدالت در رهبری پیامبر / علل سقوط اقوام گذشته: تبعیض در اجرای عدالت / ارتباط با آیه: «لقد ارسلنا رسلنا بالبینات... بالقسط».

مبارزه با نژاد پرستی

مساوات و عدم تبعیض

صراحت و قاطعیت در دادگری و قسط

درس هفتم - امامت، تداوم رسالت

در میان مسئولیت های سه گانه رسول خدا (ص)، مسئولیت اول، یعنی دریافت و ابلاغ وحی به مردم، با ختم نبوت پایان می پذیرد و کتاب قرآن، آخرین کتاب آسمانی است و نیازی به آوردن کتاب جدیدی نیست. اما دو مسئولیت دیگر، یعنی تعلیم و تبیین دین (مرجعیت دینی) و ولایت ظاهری پس از ایشان چه سرنوشتی پیدا می کنند؟

در این زمینه سه فرض مطرح است:

۱- **قرآن کریم و پیامبر اکرم (ص) در این باره سکوت کرده اند؛** بطلان فرض اول روشن است؛ زیرا قرآن کریم، هدایتگر مردم در همه امور زندگی است؛ و ممکن نیست نسبت به این دو مسئولیت مهم که به شدت در سرنوشت جامعه اسلامی تأثیرگذار است بی تفاوت باشد. همچنین پیامبر اکرم (ص) آگاه ترین مردم نسبت به اهمیت و جایگاه این مسئولیت هاست و نمی تواند از کنار چنین مسئله مهمی با سکوت و بی توجهی بگذرد. در حقیقت، بی توجهی به این مسئله بزرگ، خود دلیلی بر نقص دین اسلام است و این در حالی است که دین اسلام کامل ترین دین الهی است.

۲- **همچون مسئولیت اول، پایان این دو مسئولیت را نیز اعلام نموده اند؛** فرض دوم نیز صحیح نیست؛ زیرا نیاز جامعه به حکومت و تعلیم و تبیین دین، پس از رسول خدا (ص) نه تنها از بین نرفت، بلکه افزایش هم یافت؛ زیرا گسترش اسلام در نقاط دیگر، ظهور مکاتب و فرقه های مختلف، پیدایش مسائل و مشکلات جدید اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی را به دنبال داشت و نیاز به امام و رهبری که در میان انبوه افکار و عقاید، حقیقت را به مردم نشان دهد و جامعه را آن گونه که پیامبر اداره می کرد، اداره نماید، افزون تر می شد.

علاوه بر اینکه اصولاً حکومت و اداره جامعه و تعلیم و تبیین دین، امری تمام شدنی و پایان پذیر نیست و همواره جامعه نیازمند حاکم و معلمی است که بتواند راه رسول خدا را ادامه دهد و احکام اسلام را اجرا نماید.

۳- **جانشین را تعیین نموده و دو مسئولیت مرجعیت دینی و ولایت ظاهری را بر عهده وی قرار داده اند.** تنها فرض سوم، منطقی و قابل قبول است؛ یعنی رسول اکرم (ص) به فرمان خداوند، به تداوم تعلیم و تبیین دین و دوام حکومت پس از خود به شکل امامت فرمان داده و جانشین خود را تعیین کرده است و مانع تعطیلی این دو مسئولیت شده است.

تعیین جانشین

- منطقی و قابل قبول
- ادامه مسئولیتها
- مرجعیت دینی و ولایت ظاهری در قالب امامت

پایان مسئولیتها

- رد فرض
- گسترش جهان اسلام
- پیدایش نیازهای جدید
- اداره جامعه تمام شدنی نیست

سکوت قرآن و پیامبر

- بطلان فرض
- همه جانبه بودن قرآن
- پیامبر آگاهترین به امور
- رد نقص دین اسلام

تعیین امام

از آنجا که امام همه مسئولیت های پیامبر اکرم (ص) جز دریافت و ابلاغ وحی را دارد. بنابراین، باید همان صفات و ویژگی های پیامبر را نیز داشته باشد تا مردم به وی اطمینان کنند و راهنمایی های او را بپذیرند. از جمله این ویژگی ها عصمت است. البته تشخیص عصمت برای انسان ها ممکن نیست؛ یعنی انسان ها نمی توانند تشخیص دهند که چه کسی معصوم است و مرتکب هیچ گناهی نمی شود. همان طور که پیامبر از طرف خدا معرفی و معین می شود، تنها خداوند است که می تواند فرد شایسته مقام امامت را معرفی کند، و به مردم بشناساند.

با تدبر در قرآن در آیات و روایات مطمئن و مسلم نقل شده از پیامبر و مطالعه تاریخ اسلام درمی یابیم که خداوند، امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب (ع) را به جانشینی رسول خدا (ص) و امامت بعد از ایشان منصوب فرموده و نیز امامان معصوم پس از ایشان را معرفی کرده است.

برخی از آیات و روایات مربوط به این مسئله عبارتند از:

✓ آیه انذار (خوت، وصایت و جانشینی حضرت علی)

حدود سه سال از بعثت گذشته بود که این فرمان از جانب خداوند برای پیامبر (ص) آمد:

« و أَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ » (خویشان نزدیکت را انذار کن).

مفاهیم: آغاز رسمی و علنی دعوت / دعوت نزدیکان پیامبر به اسلام / بیانگر اولین اقدام پیامبر (ص) در جانشینی حضرت علی (ع) / ابتدا نزول آیه سپس بیان جانشینی / امر به معروف و نهی از منکر ابتدا از خویشان شروع می شود.

درس هشتم - جان و جانشین پیامبر(ص)

جان و جانشین پیامبر(ص)

امیرالمؤمنین، علی(ع) شخصیتی است که همه مسلمانان، ایشان را رهبر و پیشوای خود می دانند. شیعیان، امام علی(ع) را امام اول و اولین جانشین بعد از پیامبر می شمارند. و اهل سنت ایشان را خلیفه چهارم خود محسوب می نمایند. شناخت این شخصیت بزرگ و سبک زندگی و رهبری ایشان به ما کمک می کند تا معیارهای رهبری در جامعه اسلامی را بهتر بشناسیم و در انتخاب مسئولان جامعه خود بهتر عمل کنیم.

امیرمؤمنان، علی(ع)، ده سال قبل از بعثت پیامبر در خانه کعبه به دنیا آمد. پدرش حضرت ابوطالب به پیشنهاد پیامبر، نام ایشان را علی گذاشت. این نام به معنای والا و بلند مرتبه است. سه یا چهارسال بیشتر نداشت که به خانه پیامبر آمد و چندین سال نزد ایشان زندگی کرد. حضرت علی(ع) می فرماید: «در حالی که کودک بودم، همواره در کنار پیامبر بودم و پیامبر مرا در کنار خود می نهاد ... نه هرگز دروغی در گفتار من دید و نه رفتاری ناشایست از من مشاهده کرد ...»

من همچون بچه از شیر گرفته شده که به دنبال مادرش می رود، از آن بزرگوار پیروی می کردم و او هر روز پرچمی از خوی های نیکوی خود را برای من می افراشت و مرا به پیروی کردن از آن فرمان می داد ...»

هنگامی که وحی بر پیامبر فرود آمد، آوای اندوهگین شیطان را شنیدم. گفتم: ای پیامبر خدا، این فریاد اندوهناک چیست؟ پاسخ داد: این شیطان است که از پرستش خود ناامید شده است. بی گمان آنچه را من می شنوم تو هم می شنوی و آنچه را من می بینم تو هم می بینی، جز اینکه تو پیامبر نیستی، بلکه وزیر هستی و تو هر آینه بر راه خیر می باشی»

نکات حدیث: تقدم روایت بر آیه انذار و سایر روایات و آیات جانشینی حضرت علی(ع) / پیروی حضرت علی(ع) از پیامبر(ص) / ولایت معنوی رسول خدا(ص) / ولایت معنوی حضرت علی(ع) مشاهده عالم غیب / ارتباط با حدیث منزلت (وزارت حضرت علی(ع) و ختم نبوت) / ارتباط با حدیث «علی مع الحق...» / ارتباط با بیت «بر او ختم آمده پایان این راه...» / اشاره به روز اول بعثت / حضرت علی(ع) اولین مسلمان.

✓ امیرالمؤمنین (ع) شیوه تربیت خود در دامان رسول گرامی اسلام (ص) را چه می دانند و این تربیت از مصادیق کدام وظیفه پیامبر اسلام (ص) است؟

۱) شهر علم و در آن - مرجعیت علمی

۲) تبعیت و همراهی - ولایت معنوی

۳) تبعیت و همراهی - مرجعیت علمی

۴) شهر علم و در آن - ولایت معنوی

تجربی داخل

۱۳۹۶

شخصیتی کہ تا ده سالگی به این مرتبه از دانایی و بزرگی رسیده بود، با اعلام رسالت پیامبر(ص)، ایمان خود به رسول خدا(ص) را اعلام کرد و در تمام لحظات سخت دوران مکه در کنار پیامبر بود. آن حضرت در شعب ابی طالب در سه سالی که پیامبر در محاصره اقتصادی قرار داشت، به فرمان پدر مسئولیت حفظ جان رسول خدا(ص) را بر عهده گرفت. از آن پس در تمام صحنه های سخت و پرخطر در مکه و مدینه حضور داشت و با رشادت و شجاعت خود، سبب موفقیت اسلام و عقب نشینی مشرکان و کفار می شد.

خوابیدن در جای پیامبر در هنگام توطئه دشمنان برای کشتن آن حضرت، رشادت و قهرمانی بی نظیر در جنگ بدر، استقامت و فداکاری در جنگ احد با وجود زخم های فراوان و در حالی که جز اندکی از مسلمانان بقیه فرار کرده بودند، انداختن رعب در دل دشمنان و فراری دادن آنان با شکست دادن پهلوان عرب «عمرو بن عبدود» در جنگ خندق، فتح قلعه های خیبر و شکستن بت های خانه کعبه در هنگام فتح شهر مکه، تنها بخشی از فداکاری های ایشان در راه اسلام بود.

آن حضرت در تمام این دوران، گوش به فرمان رسول خدا(ص) بود و پیامبر اکرم(ص) ایشان را عزیزتر از فرزند دوست می داشت. تا اینکه در سال یازدهم هجرت، رسول خدا درحالی که سر بر دامان وی گذاشته بود، جان به جان آفرین تسلیم کرد و یار وفادار خود را تنها گذاشت و این درحالی بود که بارها حضرت علی(ع) را به عنوان امیرالمؤمنین، برادر، وصی و جانشین خود به مردم معرفی کرده بود.

امیرالمؤمنین علی(ع) از دیدگاه پیامبر(ص)

شخصیت والا و بی مانند حضرت علی(ع) نتیجه تربیت مستقیم پیامبر اکرم(ص) بود. رسول خدا(ص) ایشان را به گونه ای تربیت کرده بود که الگو و سرمشق مسلمانان زمان خود و سایر دوران ها باشد. از این رو، در هر فرصتی از این شخصیت والا سخن می گفت و عشق و محبتش را به وی ابراز می کرد.

جابر بن عبدالله انصاری، روایت می کند در کنار خانه خدا و در حضور رسول خدا (ص) بودیم که علی(ع) وارد شد. رسول خدا (ص) فرمود: برادرم به سویتان آمد. سپس رو به کعبه؛ فرمود: «سوگند به خدایی که جانم در دست قدرت اوست، این مرد و شیعیان و پیروان او، رستگارند و در روز قیامت، اهل نجات اند.» سپس فرمود: «این مرد اولین ایمان آورنده به خدا، وفادارترین شما در پیمان با خدا، راسخ ترین شما در انجام فرمان خدا، صادق ترین شما در داوری بین مردم، بهترین شما در رعایت مساوات بین آنها و ارجمندترین شما نزد خداست.»

نکات حدیث: بیان صفات حضرت علی(ع) / نام گذاری پیروان حضرت علی(ع) به عنوان شیعه / سعادت و نجات مستلزم پیروی از حضرت علی(ع) / مقدمه نزول آیه اولئک هم خیر البریه / حضرت علی(ع) نخستین کاتب و حافظ قرآن.

در همین هنگام، آیه زیر بر پیامبر خدا(ص) نازل شد و پیامبر آن را قرائت کرد:

درس نهم- وضعیت فرهنگی، اجتماعی و سیاسی مسلمانان، پس از رحلت رسول خدا (ص)

دانستیم که مسئولیت مرجعیت دینی و ولایت و حکومت رسول خدا(ص)، پس از ایشان نیز ادامه می یابد و براساس تدبیر حکیمانه خداوند، امیرالمؤمنین و امامان معصوم از نسل ایشان جانشینی رسول خدا را برعهده گرفتند و از جانب خدا به ولایت و رهبری جامعه برگزیده شدند.

البته پس از رحلت رسول خدا(ص) حوادثی پیش آمد که باعث دور افتادن مردم از رهبری و هدایت امامان معصوم شد. این مسئله، شرایط و اوضاع اجتماعی خاصی را در جامعه آن روز پدید آورد.

تدبر در قرآن

«وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ فَلَئِنْ يَضُرَّ اللَّهُ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ»

(و محمد نیست، مگر رسولی که پیش از او رسولان دیگری بودند. پس اگر او بمیرد یا کشته شود، آیا شما به گذشته و آیین پیشین خود بازمی گردید؟ و هرکس به گذشته بازگردد، به خدا هیچ گزند و زیانی نرساند و خداوند به زودی سپاسگزاران را پاداش می دهد.) (آل عمران ۱۴۴)

مفاهیم: جریان واحد رسالت انبیای الهی / هشدار قرآن کریم به مسلمانان درباره بازگشت به جاهلیت به عنوان مهم ترین خطر بعد از فوت پیامبر / این بازگشت هیچ ضرری به خداوند نمی رساند و همچنین کفران نعمت وجود رسول خداست / اشاره به دو گروه شکرگزاران نعمت: ۱- ثابت قدم بودن در راه اسلام بعد از فوت پیامبر؛ پاداش خداوند به این گروه ۲- مبارزه با آداب جاهلیت / وابسته نبودن دین اسلام به شخص پیامبر(ص) / سپاسگزاران واقعی در این آیه کسانی هستند که بعد از فوت پیامبر(ص) پیرو مکتب ایشان بمانند / بازگشت به سنتهای جاهلی در هر عصری بعد از فوت پیامبر(ص) امکانپذیر است / ارتباط با حدیث حضرت علی(ع) «به زودی پس از من زمانی فرا می رسد که چیزی پوشیده تر از حق و آشکارتر از باطل...» / ارتباط با آیات تدبر در قرآن درس ۲ جریان واحد رسالت.

قرآن کریم چه پرسشی را در رابطه با واکنش مسلمانان نسبت به رحلت پیامبر خوبی ها صلی الله علیه و آله و سلم مطرح می کند و سپاسگزاران واقعی نعمت رسالت چه فرجام نیکی دارند؟ (با تغییر)

(۱) ﴿انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ...﴾ - "وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهُهُمْ قَتْرٌ وَلَا ذِلَّةٌ"

(۲) ﴿أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ...﴾ - "وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهُهُمْ قَتْرٌ وَلَا ذِلَّةٌ"

(۳) ﴿انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ...﴾ - "سَيَجْزِي اللَّهُ..."

(۴) ﴿أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ...﴾ - "سَيَجْزِي اللَّهُ..."

هنر داخل

۱۳۹۰

خلاصہ اک از خدادہاک عصر ائمہ (علیہم السلام)

پس از رحلت رسول خدا(ص) حوادثی رخ داد کہ رھبری امت را از مسیری کہ پیامبر برنامه ریزی کردہ و بدان فرمان دادہ بود، خارج کرد و در نتیجہ نظام حکومت اسلامی کہ بر مبنای «امامت» طراحی شدہ بود، تحقق نیافت و امامان معصوم با وجود حضور در جامعہ، فاقد قدرت و امکانات لازم برای اجرای ہمہ جانبہ مسئولیت های خود شدند. فقط در یک دورہ کوتاہ چہار سال و نہ ماہہ، ادارہ حکومت بہ امام علی(ع) رسید و ایشان عالی ترین نمونہ حکومت را عرضه کرد.

اما طولی نکشید کہ حکومت بہ دست بنی امیہ افتاد. آنان کسانی بودند کہ سرسختانہ با پیامبر اکرم(ص) مبارزہ کردہ بودند و فقط ہنگامی تسلیم شدند کہ پیامبر اکرم(ص) شہر مکہ را فتح کرد و آنان راہی جز تسلیم و اطاعت نداشتند. **ابوسفیان** کہ رھبری مشرکان را برعہدہ داشت، حدود دو سال قبل از رحلت پیامبر اکرم بہ ناچار تسلیم شد و بہ ظاہر، اعلام مسلمانی کرد. پسر او، **معاویہ** کہ جنگ صفین را علیہ امیرالمؤمنین بہ راہ انداخت، در سال چہلم ہجری با بہرہ گیری از ضعف و سستی یاران امام حسن(ع)، حکومت مسلمانان را بہ دست گرفت و خلافت رسول خدا را بہ سلطنت تبدیل کرد. معاویہ، برخلاف تعہدی کہ بہ مسلمانان دادہ بود، یزید را جانشین خود قرار داد؛ شخصی کہ از ہیچ کار زشت و ناپسندی ابایی نداشت؛ احکام خداوند، مانند نماز را بہ بازی و سخرہ می گرفت، آشکارا شراب می خورد، سگ بازی و میمون بازی، می کرد و با ہممان سگ و میمون، وارد مجالس می شد و آنها را کنار دست خود می نشانید. وی، نوہ گرامی پیامبر(ص)، امام حسین(ع) و فرزندان و یارانش را با وضع ہولناکی بہ شہادت رساند و خانوادہ ایشان را کہ از نوادگان پیامبر بودند، بہ عنوان اسیر، در شہرہا گرداند.

پیشگوی آیندہ جامعہ اسلامی توسط حضرت علی(ع)

امیرالمؤمنین علی(ع) در سخنرانی های متعدد، بارہا مسلمانان را نسبت بہ ضعف و سستی شان در مبارزہ با حکومت بنی امیہ بیم می داد و می فرمود:

«سوگند بہ خداوندی کہ جانم بہ دست قدرت اوست، آن مردم (شامیان) بر شما پیروز خواہند شد؛ نہ از آن جہت کہ آنان بہ حق نزدیک ترند بلکہ بہ این جہت کہ آنان در راہ باطلی کہ زمامدارشان می رود شتابان فرمان او را می برند و شما در حق من بی اعتنایی و کندی می کنید. بہ خدا سوگند، این مطلب، قلب انسان را بہ درد می آورد کہ آنها در مسیر باطل خود این چنین متحدند، و شما در راہ حق، این گونه متفرق و پراکنده اید.»

نکات حدیث: پیروی از فرمان حاکم عامل پیروزی / وظیفہ مردم تبعیت از حاکم / تفرقہ مسلمانان علت شکست و بہ درد آمدن قلب مولا/ تقابل با حدیث «علی مع الحق و الحق مع علی».

آن حضرت آیندہ سرپیچی از دستورات امام و اختلاف و تفرقہ میان مسلمانان را کہ موجب سوار شدن بنی امیہ بر تخت سلطنت بود، می دید و آنان را از چنین روزی بیم می داد: «بہ خدا سوگند، بنی امیہ چنان بہ ستمگری

درس دهم - احیاء ارزشهای راستین

در این درس می خواهیم بدانیم امامان بزرگوار در شرایط سخت پس از رسول خدا(ص) چگونه مسئولیتهای خویش را به سرانجام رساندند.

امیرالمؤمنین علی(ع) وقتی رفتار مسلمانان روزگار خود را مشاهده می کرد، با روشن بینی و درک عمیقی که از نتیجه رفتارها و وقایع داشت، سرنوشت و آینده نابسامان جامعه اسلامی را پیش بینی می کرد و در زمان های مختلف و در سخنرانی های متعدد، مسلمانان را نسبت به عاقبت رفتارشان بیم می داد. آن امام در یکی از سخنرانی ها، خطاب به مردم فرمود:

«به زودی پس از من، زمانی فرا می رسد که در آن زمان، چیزی پوشیده تر از حق و آشکارتر از باطل و رایج تر از دروغ بر خدا و پیامبرش نباشد. نزد مردم آن زمان، کالایی کم بهتر از قرآن نیست، وقتی که بخواهد به درستی خوانده شود و کالایی رایج تر و فراوان تر از آن نیست، آن گاه که بخواهند به صورت وارونه و به نفع دنیا طلبان معنایش کنند. در آن ایام، در شهرها، چیزی ناشناخته تر از معروف و خیر و شناخته شده تر از منکر و گناه نیست.

در آن شرایط، در صورتی می توانید راه رستگاری را تشخیص دهید که ابتدا پشت کنندگان به صراط مستقیم را شناسایی کنید و وقتی می توانید به عهد خود با قرآن وفادار بمانید که پیمان شکنان را تشخیص دهید؛ و آن گاه می توانید پیرو قرآن باشید که فراموش کنندگان قرآن را بشناسید.»

راه حل نهایی را ایشان چنین بیان می کند: «پس همه اینها را از اهلش طلب کنید. آنان اند که نظر دادن و حکم کردنشان، نشان دهنده دانش آنهاست، و هرگز با دین مخالفت نمی کنند و در دین اختلاف ندارند.»

نکات حدیث: پیش بینی حضرت علی(ع) نسبت به آینده جامعه اسلامی / نشانه های بازگشت به جاهلیت: پوشیده شدن حق، ناشناخته ماندن معروف و خیر، آشکاری باطل، شناخته شدن منکر و گناه، ترویج دروغ بر خدا و پیامبر / بیان راه حل نهایی بهره مندی از عالمان دینی به دور از اختلاف در اصل دین / ارتباط با آیه «انقلبتم علی اعقابکم...» / ولایت معنوی حضرت علی(ع).

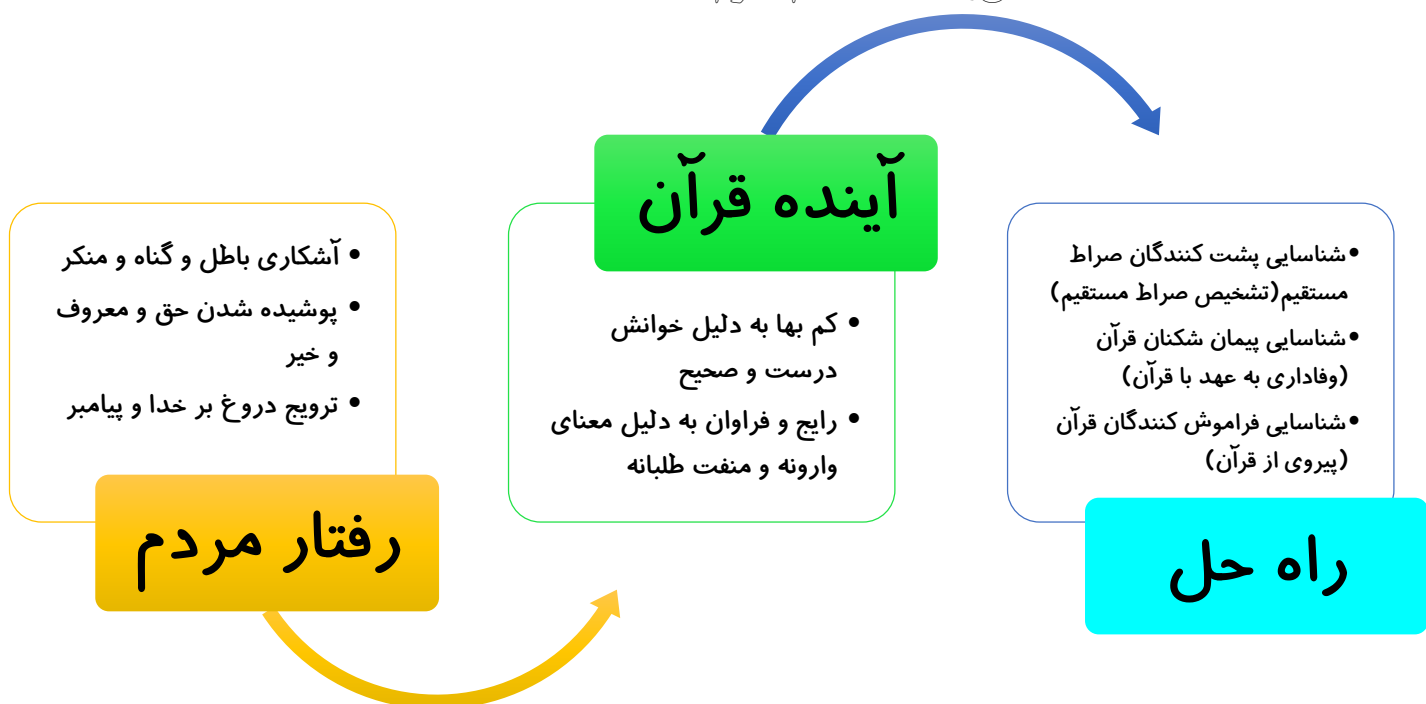
✓ بسیاری از مسلمانان در تشخیص مسیر صحیح به خطا رفتند و حاکمان ستمگر بر آنان چیره شدند؛ لذا در بیان امیرالمؤمنین (ع) چگونه می توان راه سعادت را تشخیص داد؟

(۱) شکنندگان به عهد و پیمان را تشخیص دهید و پیرو قرآن باشید.

(۲) ابتدا رهاکنندگان و پشت کنندگان به صراط مستقیم را شناسایی نمایید.

(۳) دنباله رو شخصیت های برجسته جامعه خود باشید و آن ها را الگو قرار دهید.

(۴) هرگز با دین مخالفت نکنید و دین در میان شما شاهی صادق و گویا است.

✓ حضرت علی (ع) پس از رحلت پیامبر اکرم (ص) مسلمانان را نسبت به عاقبت رفتارشان بیم داده و راجع به قرآن می فرمود: "کالایی کم بهاتر از قرآن نیست، وقتی که بخواهد ..... و کالایی رایج تر از آن نیست آنگاه که ....."

تجری داخل

۱۳۹۸

- (۱) به درستی خوانده شود - به صورت وارونه و به نفع دنیا طلبان معنایش کنند.
- (۲) به دلخواه افراد تفسیر شود - به صورت وارونه و به نفع دنیا طلبان معنایش کنند.
- (۳) به درستی خوانده شود - آن را راهنمای خود بدانند اما در عمل پایبند آن نباشند.
- (۴) به دلخواه افراد تفسیر شود - آن را راهنمای خود بدانند اما در عمل پایبند آن نباشند.

به علت عدم توجه مسلمانان به هشدارهای امیرالمؤمنین علی(ع)، آنچه آن امام پیش بینی می کرد، به وقوع پیوست؛ بنی امیه بر مردم حاکم شدند و دنیای اسلام را تا حد زیادی به دوران جاهلیت بازگرداندند. آنان به نام اسلام و جانشینی پیامبر(ص)، اهل بیت گرامی ایشان و مجاهدان راه حق را یا شهید کردند، یا به زندان انداختند، یا در سخت ترین شرایط زندگی قرار دادند. با وجود این شرایط سخت و بحرانی، ائمه اطهار از پا ننشستند و به شکل های گوناگون با این حاکمان مبارزه کردند و در مقابل تفسیرهای غلط از اسلام و تحریف دین، آموزه های قرآن و سخنان واقعی پیامبر(ص) را در اختیار جامعه قرار دادند.

اکنون به برخی از اقدامات ائمه اطهار در راستای تعلیم دین و مرجعیت دینی آنان می پردازیم: